

Περιεχόμενα

Πρόλογος του συγγραφέα στην ελληνική έκδοση	9
Ευχαριστίες	13
Χρονολόγιο	17
1. Ο ελληνικός κόσμος στο οθωμανικό του πλαίσιο	27
2. Ο Πόλεμος της Ανεξαρτησίας, 1821-1832	63
3. Η συγκρότηση του νεωτερικού κράτους, 1832-1898	107
4. Η οικοδόμηση του νεότερου έθνους: κουλτούρες, ταυτότητες και ποικιλομορφία	147
5. Το «εθνικό ζήτημα»: αλυτρωτισμός και εξωτερική πολιτική	169
6. Η κοινωνία και η οικονομία κατά τον 19ο και στις αρχές του 20ού αιώνα	193
7. Από την εθνική ενότητα στον Εθνικό Διχασμό, 1898-1919	255
8. Η περίοδος του μεσοπολέμου, 1919-1940: μια εποχή αναταραχών	291
9. Η τρομερή δεκαετία: Κατοχή και εμφύλιος πόλεμος, 1940-1950	337
10. Η ανασυγκρότηση και το αντίτιμό της, 1950-1967	381
11. Δικτατορία, μεταπολίτευση και εξευρωπαϊσμός, 1967-1990	413
12. Από την ευημερία στη χρεοκοπία στα χρόνια της παγκοσμιοποίησης, 1990-2015	447
Σημειώσεις	473
Προτεινόμενη βιβλιογραφία	477
Ευρετήριο ονομάτων και όρων	489

Πρόλογος του συγγραφέα στην ελληνική έκδοση

Η Ελλάδα θα γιορτάσει σύντομα τη διακοσιοστή επέτειο της Επανάστασης που είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Ο εορτασμός του 1821 θα περιλαμβάνει εκθέσεις, συγκεντρώσεις, διαλέξεις και συνέδρια που θα απευθύνονται τόσο στον ακαδημαϊκό κόσμο όσο και στο ευρύ κοινό. Στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης, το βλέμμα του έθνους και των Ελλήνων σε ολόκληρο τον κόσμο θα στραφεί στην ιστορία, προκειμένου να μνημειοποιηθούν τα γεγονότα του 1821. Και αυτό ασφαλώς θα οδηγήσει σε αναστοχασμούς σχετικά με την εξέλιξη της χώρας κατά τα τελευταία διακόσια χρόνια. Δεδομένης της συνεχιζόμενης κρίσης, οι άνθρωποι θα αναζητήσουν στο παρελθόν τα αίτια της σημερινής κατάστασης. Αν και κατανοητή, αυτή η προσέγγιση στην ιστορία μπορεί να είναι προβληματική. Πρώτον, ίσως μας κάνει να θεωρήσουμε ότι η πορεία των γεγονότων του παρελθόντος μάς έφερε αναπόφευκτα εδώ που βρισκόμαστε. Τα πράγματα συνέβησαν με τον τρόπο που συνέβησαν γιατί δεν μπορούσαν να συμβούν διαφορετικά και προκάλεσαν τη δυσχερή κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε. Μια τέτοια προσέγγιση περιορίζει τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να εξηγήσουμε και να ερμηνεύσουμε τι συνέβη και γιατί. Με ιστορικούς όρους, υποπίπτουμε στο σφάλμα της τελεολογίας. Δεύτερον, μπορεί να μας κάνει να δούμε την ιστορία με όρους βιολογίας και ως εκ τούτου να θεωρήσουμε ότι η ιστορία του έθνους είναι ανάλογη με τον κύκλο ζωής ενός έμβιου οργανισμού και ότι οι πολιτισμοί διαθέτουν ορισμένα χαρακτηριστικά τα οποία είναι ανεξίτηλα γραμμένα στα «γονίδια» του έθνους. Αυτό οδηγεί στον εσφαλμένο συλλογισμό του αναπόφευκτου και στερεί από τους ανθρώπους του παρελθόντος την ικανότητα εμπρόθετης δράσης. Αντιθέτως, η αντίληψή μας για το παρελθόν πρέπει να βασίζεται σε δύο αλληλένδετες έννοιες: το ιστορικό πλαίσιο και την ενδεχομενικότητα.

Όταν ένας αγρότης στην Αρκαδία επιλέγει τι θα καλλιεργήσει ή ένας πολιτικός στην Αθήνα αποφασίζει για ζητήματα πολέμου και ειρήνης, και οι δύο σκέφτονται, αποφασίζουν και προβαίνουν σε ενέργειες που έχουν συνέπειες, κάποιες από τις οποίες είναι προβλέψιμες και σκοπούμενες και άλλες είναι απρόβλεπτες και αθέλητες. Αυτή είναι η ιστορική ενδεχομενικότητα βάσει της ανθρώπινης εμπρόθετης δράσης. Όμως κανένας άνθρωπος, καμιά κουλτούρα, καμιά χώρα δεν είναι απομονωμένο νησί. Οι πράξεις διαμορφώνονται από τα πολλαπλά πλαίσια μέσα στα οποία συμβαίνουν. Ένα από αυτά τα πλαίσια είναι χρονικό: γεγονότα και εξελίξεις του παρελθόντος διαμορφώνουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο δρουν οι άνθρωποι. *Το παρελθόν δεν καθορίζει το μέλλον, αλλά δημιουργεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα.* Ένα άλλο πλαίσιο είναι χωρικό. Στην περίπτωση μας, πρέπει να εντάξουμε την ιστορία της χώρας στο βαλκανικό, το μεσογειακό, το ευρωπαϊκό και το παγκόσμιο πλαίσιο που περιλαμβάνει και την ελληνική διασπορά. Με τον τρόπο αυτό έχουμε τη δυνατότητα να συγκρίνουμε και να αντιπαραβάλλουμε τα γεγονότα στην Ελλάδα με τις εξελίξεις αλλού. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να διακρίνουμε τι είναι κοινό και τι μοναδικό στην ελληνική εμπειρία. Επιπλέον, έχουμε τη δυνατότητα να κατανοήσουμε τους υπερεθνικούς, αιτιώδεις συσχετισμούς που εξηγούν τον λόγο για τον οποίο, παραδείγματος χάρη, αποφάσεις που λήφθηκαν στο παρελθόν στην Αγία Πετρούπολη ή στην Ουάσινγκτον είχαν βαθύ αντίκτυπο στα όσα συνέβησαν στην Ελλάδα. Με άλλα λόγια, πρέπει να αφηγηθούμε την ιστορία της Ελλάδας μέσα σε ένα χωρικό πλαίσιο ευρύτερο από τα όρια της χώρας αυτής καθαυτήν.

Το βιβλίο αυτό ανιχνεύει την ιστορία της Ελλάδας κατά τα τελευταία διακόσια χρόνια με τρόπο που λαμβάνει υπόψη τόσο την ενδεχομενικότητα όσο και το ιστορικό πλαίσιο. Επιχειρεί να επιτύχει την ισορροπία ανάμεσα στην εξιστόρηση του παρελθόντος με τους δικούς του όρους και στη θεώρηση όλων όσα προηγήθηκαν ως προοίμιο στο παρόν. Ως εκ τούτου, το βιβλίο επιχειρεί να εξηγήσει τι συνέβη, πότε συνέβη, γιατί συνέβη και πώς το βίωσαν οι άνθρωποι. Στη συνέχεια, επιχειρεί να δείξει πώς τα αποτελέσματα της ενδεχομενικότητας διαμόρφωσαν το πλαίσιο για όσα επακολούθησαν. Διαφέρει από άλλες παρόμοιες γενικές ιστορίες γιατί προβάλλει την κοινωνική και την πολιτισμική ιστορία ως ουσιώδες και όχι ως περιφερειακό

στοιχείο. Με τα μακροσκελή αποσπάσματα από πρωτογενείς πηγές που παρατίθενται προσφέρεται υλικό για συζήτηση στην αίθουσα διδασκαλίας, αλλά δίνεται και στον αναγνώστη η ευκαιρία να συνομιλήσει απευθείας με το παρελθόν. Η ιστορία της Ελλάδας δεν είναι απλώς η ιστορία μιας μικρής χώρας που βρίσκεται ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση και στον παγκόσμιο Βορρά και Νότο, αλλά λειτουργεί ως μετωπυμία της έλευσης και της εξέλιξης της ίδιας της νεωτερικότητας, όπως ελπίζω ότι καταδεικνύεται μέσα από την ιστορία που αφηγείται το βιβλίο.

Η ελληνική έκδοση δεν θα είχε πραγματοποιηθεί χωρίς την προσπάθεια πολλών ανθρώπων. Πρώτα απ' όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη Δήμητρα Λαμπροπούλου και την Κατερίνα Γαρδίκια που ανέλαβαν το δύσκολο έργο να ξεκινήσει αυτή η έκδοση αλλά και να την παρακολουθήσουν έως την ολοκλήρωσή της. Έκαναν μια καταπληκτική επιστημονική επιμέλεια του πρωτότυπου κειμένου, με αποτέλεσμα το βιβλίο να γίνει ακόμα καλύτερο. Η μετάφραση της Γιάννας Σκαρβέλη είναι εξαιρετική. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω όλους στις εκδόσεις Πεδίο, και ιδιαίτερα τη Χρύσα Ξενάκη, για την πολύτιμη βοήθεια και υποστήριξή τους. Ήταν πραγματική ευχαρίστηση για μένα η συνεργασία μαζί τους. Η ελληνική έκδοση του βιβλίου είναι αφιερωμένη στη μνήμη της Sadie, ενός μέλους της οικογένειας Gallant που συνέβαλε στη συγγραφή του βιβλίου, αλλά δεν πρόλαβε την περιπετειώδη διαμονή μας στην Ελλάδα.